

ZÖLD-LILA FOLTOK?

Hogy kezdődött a Fradi-Újpest?

A mai szurkoló már beleszületik a Fradi és az Újpest csapatainak rivalizálásba, és valószínűleg nincs is tisztában vele, miért kell utálnia a másikat. A kiváltó okok folyamatosan változtak az idők során, tulajdonképpen csak az ellenszenv örök.

Egy ilyen cikk 100 évvel ezelőtt még az MTK és a Ferencváros „harcáról” szólt volna, a magyar foci hajnalát ugyanis az ő rivalizálásuk határozta meg. Az 1910-es évek legelején, amikor a honi fociélet még épp csak beindult, már az MTK és az FTC volt az ország két legnépszerűbb, kimagasló tudású klubja. (Az 1901-ben indult magyar bajnokságban 1903 és 1930 között kizárólag ők ketten nyertek bajnokságot.) Sokan úgy tartották, a szurkolók e két csapatból felekezeti-etnikai hovatartozás szerint választottak maguknak kedvencet (tudniillik adott volt egy túlnyomórészt zsidók által támogatott egyesület, illetve egy kispolgári, lokális szerveződésű külvárosi klub). Bár a *Tribün* újság korabeli cikke felfokozott tudósításában „lángoló gyűlölségről” számolt be, ahol „a felek csak vallási alapon küzdenek egymással, és a lelkekbe igyekeznek gólokat rúgni”, konfliktusuknak mégsem volt egyértelműen „felekezeti háttere” – írja a második világháború előtti magyar foci témakörében számos írást publikáló Szegedi Péter szociológus egy 2005-ös cikkében. Mint rámutat, Brüll Alfréd az MTK akkori elnöke egy ízben például maga jelentette ki, hogy „különböző vallásúak össze vannak keverve mind a két táborban”. Erre erősít rá az a tény is – így Szegedi Péter –, hogy az ellentétek inkább „a gyorsan népszerűvé váló, s ezzel a profizmus bűvkörébe került futball” keretein belül éleződtek ki. Kezdetben a harc a nagy bevétellel kecsegtető válogatott mérkőzések megrendezéséért folyt, amelyeknél szintén csak a Ferencváros és az MTK (1911-ben, illetve 1912-ben) felépített stadionja jöhetett szóba. Mire 1913-ban 10 évre szóló megállapodást kötöttek ez ügyben, már újabb frontokat nyitottak. A Ferencvárosnak 1914-ben például sikerült kizáratnia az MTK-t a bajnokságból, amiért az MTK 1916-ban a korszak legnagyobb focisillagának, Schlosser Imrének az átcsábításával állt bosszút.

Ezt a kétpólusú fővárosi futballhegemóniát szemlélte kezdetben kívülről az akkor még közigazgatásilag is a „futballilag” elnyomott vidékhez tartozó Újpest klubja, az Újpesti Torna Egylet (UTE). „Az MTK-FTC csapat egy korcsmában összeül, onnan diktál, és terrort használ” – jellemezte egy alkalommal Langfelder Ferenc, a lila-fehér

Több, mint egy évszázad leforgása alatt alig másfél tucat olyan játékos akadt, aki a Fradiban és az Újpestben egyaránt megfordult. A leghíresebb közülük az évszázad gólkirálya, Deák Ferenc, aki a zöld-fehéreknél kezdte (itt szerzett az 1946–47-es szezonban 34 meccsen 66 gólt, ez a góllátlag a mai napig abszolút világrekord), ám egy, a belügyesekkel történt afférja után választania kellett a börtön és a Dózsa között, és az utóbbit választotta.

csapat intézője azt a helyzetet, hogy az FTC-MTK páros a szövetség soron következő közgyűlése előtt mindig az Akácfa utcai Sárhányó étterembe rendelte a klubok vezetőit, hogy megmondja nekik, hogyan kell szavazniuk. Tehették, elég volt kilátásba helyezniük, hogy a renitens egyesületeket kizárják a számukra létfontosságú bevételt jelentő Üllői úti és Hungária körüti mérkőzésekről.

Az UTE a 20-as évek végére – jelentősen megőrosödve – mégis helyet követelt magának az immáron triumvirátussá váló futballnagyhatalmak között. Az újpesti csapat minden szempontból tökéletesen alkalmas volt a kihívó szerepére: a település gyakorlatilag egybenőtt Budapesttel (bár csak 1950-ben csatolták hivatalosan a fővároshoz), így közel volt a tűzhoz, az önálló státusza mégis fontos lokális összetartó erőt jelentett egy markáns szurkolótáborhoz, jelentős nagyipara és kispolgársága pedig gazdaságilag biztosított termékeny táptalajt a futballklubnak. (1925-ben lett a klub elnöke Aschner Lipót, az újpesti Egyesült Izzó vezérigazgatója, a Tungstram alapítója, aki rengeteget áldozott a sportéletre.) Az MTK és FTC dominanciáját végül 1930-ban törte meg az UTE, hosszú idő után elsőként sikerült eloroznia a bajnoki címet előlük.

Hogy a rivalizálás valóban háromfősre bővült, jól mutatja, hogy a válogatott meccseknek otthont adó stadionok listájára az Újpest 1922-ben épült (Hajós Alfréd tervez-

te) Megyeri úti stadionja is felkerült. 1934-ben immáron a három csapat egyezett meg arról, a nemzetközi meccsek-ből származó jegybevételeket miként osztják meg egymás között. „A megállapodás egészen 1940-ig minden probléma nélkül érvényben volt. Ekkor azonban az FTC arra hivatkozva, hogy az Újpest pályáján az elmúlt időszakban nem rendeztek mérkőzéseket, és hogy az Üllői úton rendezett mérkőzések nekik is jelentős kiadásokkal járnak, nem fizette ki egy megrendezett mérkőzés után az esedékes egyötöd részt.” – írja *A sportbéke vége* című cikkében Sarusi Kiss Béla levéltáros. Az Újpest ekkor beperelte az FTC-t, aki később visszaperelte az újpestieket.

Az ellenségeskedés közben a lelátókon is elkezdődött. „Hát bizony sajnálatos volt, ami történt. Kinevették a ferencvárosiak csapatunkat, gúnyolódtak, sértegették a fiúkat. Rólunk nem is beszélve. Az ügyvédnymort meg lehetne oldani annyi becsületsértésből, amennyit mi kaptunk.” – tolmácsolta a *Sporthírlap* 1935 februárjában a rangadó után a lila-fehérek vezérszurkolójának panaszát. A ma már megmosolyogtató „huliganizmust” jól jellemzi, hogy a ferencvárosiak egy héttel később ugyanebben a lapban az újpesti vezérszurkoló azon vádját már kikérték maguknak, mely szerint leköpdösték az ellenfél zászlóját. Ezek az évek már valóban-e két csapatról szóltak. Az 1926-ban Hungáriává átkeresztelt MTK mindinkább háttérbe szorult: 1926-tól 1941-ig három bajnoki címet szerzett, miközben a Fradi hetet, az Újpest ötöt. Lemaradásuk a második világháborút követően csak fokozódott: a holokauszt és a disszidálások során meggyengülő csapat 1956 után végképp kiesett a vezetés kegyeiből, 30 éven át nem nyert bajnokságot, középcsapattá szürkült.

Nem úgy a Ferencváros, amely a második világháborút követően a népi ellenállás szimbólumává vált. „A szélsőjobboldalhoz fűződő baljós emlékü kapcsolatai” (egy ideig az a Jaross Andor elnökölte a klubot, aki 1944 májusában belügyminiszter volt) és hatalmas népszerűsége miatt ekkoriban „a nagycsapatok közül az FTC tűnik a legveszélyesebbnek a hatalom szemében.” – írja a Hadas Miklós, Karády Viktor szerzőpáros a *Futball és társadalmi identitás* című cikkében. Így bár Rákosiéknál felmerült még a megszüntetés lehetősége is, ezt nem merték meglépni, de adminisztratív eszközökkel megpróbálták ellehetetleníteni a csapatot. Amellett, hogy a legjobb játékosait átvezényelték más csapatokhoz, a Fradit a fővárosi klubok többségével ellentétben nem miniszté-

riumhoz, hanem a nagypolitikában súlytalan Élelmézési Dolgozók Szakszervezetéhez rendelték. Nevét ennek megfelelően előbb ÉDOSZ-ra, majd 1951-ben Kinizsire cserélték, s még a hagyományos zöld-fehér színeit is fehér-pirosra változtatták. Mindezek ellenére továbbra is a legnépszerűbb csapat maradt, „az ellene hozott intézkedések a rejtett ellenzékiség jelképes glóriáját is megteremtik számára”.

Ebben a kontextusban hamar letisztult a kép: a legfőbb ellenfél egyértelműen az Újpest, pontosabban az elnyomó hatalmat legmarkásabban szimbolizáló, a rendőrséget irányító Belügyminisztérium fennhatósága alá került Dózsa lett. A rivalizálás ráadásul a futballpályán (is) manifesztálódott: a Fradit sújtó intézkedések ellenére az 50-es évek végére az Albert Flórián nevével fémjelzett generáció nagycsapattá tudott válni, melléjük zárkózott fel pár év alatt az 1969-től zsinórban hét bajnoki címet szerző újpesti aranycsapat. Mérkőzéseik igazi tételt bírtak, mindez szikrázó összecsapásokat eredményezett, nagy adok-kapok kezdődött. 1976 májusában a Népstadionban például az Újpest 8-3-ra nyerte a rangadójukat, amiért 3 évvel később a Fradi, szintén a Népstadionban, 7-1-gyel vett elégtételt.

Nagyjából ezzel – és a hippikultúra nyugatról történő beszivárgásával – egy időben szaporodtak el a szurkolói rendbontások. „A két tábor közötti első említésre méltó összecsapások a nyolcvanas években, a Népstadion-béli ket-tős rangadókon zajlottak. Ekkor jellemző volt, hogy például a stadion mosdójában mentek oda újpesti huligánok bármilyen megkülönböztető jelzés nélkül szurkolókhöz, majd feltették nekik a kérdést, hogy »Fradi vagy Újpest?« – rossz válasz esetén pedig már jött is a verés.” – írja Antal Dániel szociológus *A futball-huliganizmus sportizációja* című dolgozatában. A 80-as, 90-es évek fordulóján mindazonáltal a legendás televíziós műsorvezető Déry János – korábban kapusként a Fradi ifi csapatáig vitte – még ép bőrrrel megúszta az Ez + Az című szórakoztató műsorában forgatott kis tréfáját. A rejtett kamerával felvett jelenetben (amely a videómegosztókon ma is megtekinthető) az aktuális Fradi-Újpest meccs előtt áruhában az Üllői úti stadion mellett Újpest-ereklyét árult a fradistáknak, ám a legdurvább atrocitás ami érte, az volt, hogy valaki megkérdezte tőle: Öreg, biztosan jó helyen árulod ezeket? ▢

Geri Ádám

A Ferencváros és az Újpest eddig 209 bajnoki mérkőzést játszott egymással (ez a legtöbb a magyar labdarúgás történetében). Ebből 94-et nyert a Fradi, 59-et az Újpest és 56 mérkőzésük zárult döntetlennel.

A mai napig az FTC az MTK és az UTE a három legsikeresebb magyar focicsapat, sorrendben 28, 23, illetve 20 bajnoki címmel.

GYERMEKKORBAN KIALAKULÓ ORTOPÉDIAI PROBLÉMÁK

Lúdtalp és görbe hát

Mint szakorvos, gyakran észlelem iskolás-, sőt néha már óvodás korú gyermekeknél is a gerincelváltozásokat. Sajnos, sok diáknak rossz a tartása – hangsúlyozta az MMM Magazinak nyilatkozva dr. Wimmer Ágnes. Az ortopéd szakorvost és manuáalterapeutát lapunk a gyermekkorban kialakuló tartáshibákról, a gerincferdülésről, illetve a lúdtalp kialakulásáról kérdeztük, továbbá arról, hogyan előzhető meg, miként kezelhető e problémák, amelyekre ha nem fordítunk időben kellő figyelmet, felnőttkorban súlyos fájdalmakat okozhatnak.

A ROSSZ TESTTARTÁSÚ GYERMEK FÁRADÉKONY, ERŐTLEN

– A gerinc elváltozásainak négy fajtáját különböztetjük meg – magyarázta dr. Wimmer Ágnes. Mint kifejtette, az egyik fajtája az úgy nevezett lapos hát, amikor is a gerincoszlop egészséges görbületei elsimulnak. Emiatt a gerinc elveszti normális, „S” alakú görbületéből eredő rugószerű funkcióját, amellyel a ráható hirtelen erőbehatásokat – amelyek például ugráskor, futáskor érik – tompítja, s amivel kivédi a gerinc károsodását.

Ennek ellenkezője a fokozottabb görbület kialakulása. Ez lehet a háti és az ágyéki szakaszon egyszerre, illetve csak a háton, vagy csak az ágyékon. Az előbbit nevezik domború hátnak, az ágyéknál jelentkezőt pedig nyerges hátnak.

– A helytelen tartások bármely formájához társulhat a fejnek előre, vagy lefelé tartása. A vállak is előre, lefelé esnek – fűzte hozzá a szakorvos. Mint elmondta, a rossz testtartású gyermekek gyakran fáradékonyak, izomzatuk

rossz tónusú, erőtlen, a tartáshibához pedig gyakran társul lúdtalp, illetve úgynevezett „X” térd is.

A helytelen testtartás tornával, úszással javítható.

A GERINC KÓROS ELHAJLÁSA: A SCHEUERMANN-FÉLE BETEGSÉG ÉS A GERINCFERDÜLÉS

Dr. Wimmer Ágnes hangsúlyozta, hogy a viszonylag „jóindulatú” tartási rendelleniségektől fontos elkülöníteni a serdülőkorban észlelhető kóros gerincgörbületet, amelynek kezelése már jóval nehezebb feladat.

– Ez az elváltozás a gerinc háti szakaszán figyelhető meg, de az ágyéki gerincszakaszra is kiterjedhet – magyarázta a doktornő.

Mint elmondta, ezt serdülőkori görbehátnak vagy – első leírója után – *Scheuermann-féle* betegségnek nevezik.

– Régebben tanoncbetegségnek is hívták, mert főleg nehéz fizikai munkát végző fiatalokon észlelték az elváltozást – tette hozzá.

A szakorvos hangsúlyozta, hogy nemcsak fizikai megterhelés, hanem örökletes tényezők is befolyásolják kialakulását. Tinédzserkorban még ritkán jár fájdalommal, később viszont felnőttkorban már erős hátfájást okoz.

- Más típusú betegség a gerincferdülés, azaz szakszóval *scoliosis*. Ez a gerinc oldalirányú elhajlása a homlok síkjában – magyarázta a szakorvos.

Elmondta, hogy több formája is létezik: jobbra irányuló háti görbület, a hát alsó és az ágyék felső részére terjedő elhajlás, az ágyéki szakasz jobbra vagy balra hajlása, illetve a háti szakasz jobbra, az ágyéki gerinc balra görbülete, azaz „S” alakú scoliosis. A gerincferdülés ritkán nyakra is kiterjedhet.

Gerincferdülés kialakulhat akkor is, ha az egyik alsó végtag rövidebb. A medence a rövidült oldalon ugyanis lesüllyed, amitől az ágyéki szakaszon a rövidebb oldal felé irányuló görbület jön létre.

- Amennyiben a végtagok közötti különbséget időben megszüntetik, nem alakul ki eltérés a gerincen – jegyezte meg a doktornő.

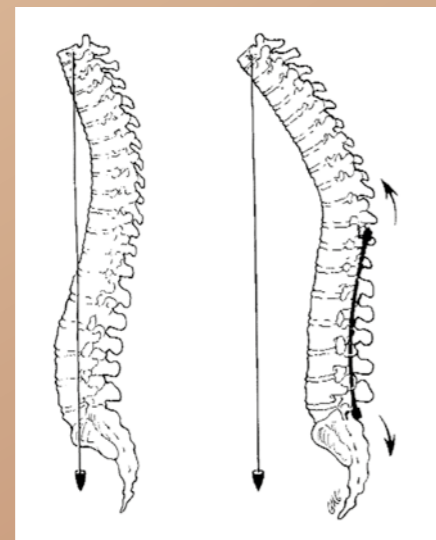
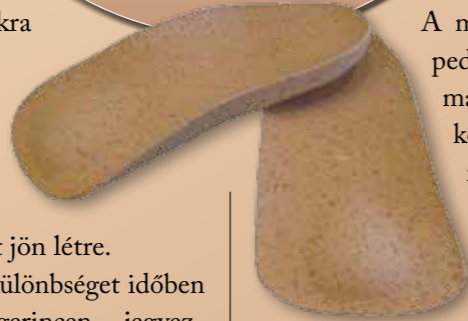
Hozzátette, hogy izombénulások, csigolyák fejlődési rendellenességei is okozhatnak ferdülést.

- Előfordul ugyanakkor, hogy a fenti rendellenességek egyike sem áll fenn, mégis kialakul a gerincferdülés. Ennek okait pontosan nem tudjuk, de bizonyos kísérletek és kutatások arra utalnak, hogy az egyensúlyszerv működési zavara felelős a kialakulásában – mutatott rá Dr. Wimmer Ágnes.

Mint elmagyarázta, az egyensúlyszerv a belső fülben található, amelynek fontos része a fejjűzlet. Az egyensúlyszerv állandó jelzéseket kap innen, így érzékeli a fej helyzetét, amelyet igyekszik bármely testhelyzetben középen tartani.

Ha a fejjűzletben lévő eltérés, vagyis aszimmetria miatt az egyensúlyszerv nem kap egyforma ingert két oldalról, a visszajelzés során jobb és bal oldali izmai nem egyforma beidegzést kapnak, így az izomegyensúly megbomlik, és a gerinc oldalirányba elgörbülhet.

A gerincre sokrétű feladat hárul. Biztosítja az emberi test függőleges helyzetét. Erős izmok erednek és tapadnak rajta, amelyeknek fontos szerepük van az egyenes tartásban és a törzs mozgásainak végrehajtásában. Hordozója a fejnnek, mellkasnak, hasnak. Körülveszi a gerincvelőt, és védi a külső behatásoktól. Részt vesz a terhek egyenletes elosztásában, ezáltal tompítja a testet érő külső erőhatásokat.

Elmesélte, hogy ennek igazolására szakértők végeztek egy kísérletet, amelyben azt tapasztalták, hogy ha két mérlegre állítják a betegeket, úgy, hogy ne lássák a mérleget, tehát ne tudjanak akaratlagosan korrigálni, 45 betegből csak 6 állt mindkét lábával szimmetrikusan terhelve. Az ízületi blokk oldása után viszont 39 betegből 28-nál normalizálódott a helyzet.

Elmondta, hogy a fejjűzlet blokkja létrejöhet már a születéskor is nehéz szülésnél. Az ilyen csecsemők az átlagosnál sírósbabak. Fejre, fenékre esés, autóban ütközéskor a fejet hirtelen ért rándulás, az úgynevezett ostorcsapás-sérülés is okozhat blokkot. A manuálterápia nagyatyja, Karl Lewit pedig 1974-es felmérésekor a krónikus mandulagyulladásban szenvedő gyermekek, fiatalok 90 százalékában talált a fejjűzletekben mozgásbeszűkülést.

Megjegyezte, hogy ezek a blokkok makacs és szokványos kezelésre nem reagáló fejfájások okozói is lehetnek.

- Minden gerincferdüléssel rendelkező gyermeket meg kellene vizsgálnia manuálterápiában jártas orvosnak, hogy a fejjűzleti eltérést észlelhessük, és megfelelően beavatkozva a mozgásképeséget helyreállítsuk – hangsúlyozta, kiemelve, hogy a nyaki felső csigolya aszimmetriája ugyanis csak kézzel tapintható ki, rutinvizsgálatokkal nem észlelhető.

Elmondta, hogy manuálterápiával viszont nem csak észlelhető, de kezelhető is az eltérés, s jelentősen javítható a ferde gerincű beteg állapota.

- A blokkolt, azaz csökkent mozgású ízületek bemozgatásával elejét lehet venni a súlyosabb elváltozások kialakulásának, illetve a már meglévő deformitások is csökkenthetők – emelte ki.

Hangsúlyozta, hogy a gerincferdülés esetében kiemelten fontos, hogy mielőbb megkezdjék a kezelését. Fontos, hogy a szülő – különösen a pubertáskor elején – figyelje azt, nincs-e a gyermeke két válla között különbség, azaz nem tartja-e az egyiket fentebb, a másikat lentebb. Fontos ellenőrizni az úgynevezett törzs-kar háromszög-

A manuálterápiában blokknak nevezik azt, ha a fejjűzletben meglévő eltérés miatt valamelyik oldalon az ízület mozgása bizonyos irányba csökken.

get, vagyis azt, hogy leengedett karánál nincs-e magasságbeli különbség, a derékvonalnál pedig a zsírpárnák, ránccok szimmetrikusságát.

- Súlyosabb esetekben, ha a gyerek előrehajol, úgynevezett bordapúp látható, azaz az egyik oldalon magasabban vannak a bordák – tette hozzá.

Hangsúlyozta, amennyiben felmerül a gerincferdülés gyanúja, a gyermeket mielőbb szakorvoshoz kell vinni.

Enyhébb esetekben ugyanis a gyógytornával, a gerinc környéki izmok erősítésével jó eredményeket lehet elérni. Súlyosabb esetekben azonban fűző viselésére is szükség lehet. Megjegyezte ugyanakkor, hogy manapság a legmodernebb fűzők egyedi gipszmintavétel alapján készülnek, állíthatók, így a görbület nagysága fokozatosan csökkenthető, és követik a növekedést is, s éppen ezért igen rövid idő alatt látványos javulás érhető el velük.

- A fűző viselése diszkrét, akár egy pólóval is eltakarható, általános mozgásokat nem korlátoz, sőt bizonyos hobbi sportok fűzőben is végezhetők – tette hozzá.

Kiemelte, hogy a gerincferdüléssel rendelkező gyerekeknek a fűző viselése mellett elengedhetetlen a napi gyógytorna végzése, de fontos, hogy a mozdulatokat gyógytornász irányításával gyakorolja be!

- Sajnos, nem egy esetben tapasztaltam, hogy bár a gyermek otthon szorgalmasan tornázott, mégsem következett be javulás. Ugyanis ha nem pontosan végezte a gyakorlatokat, illetve nem az állapotához igazított mozdulatokat csinálta, akkor szerencsétlen esetben akár a görbületét még fokozta is – jegyezte meg.

Kiemelte, hogy a gerincferdülésben szenvedőknek fel-

nőttkorban is, sőt egész életükben végezniük kell a speciális tornagyakorlatokat, különben évről-évre romolhat az állapotuk.

TELETALP VAGY LÚDTALP

Dr. Wimmer Ágnes rámutatott arra, hogy az egészen kis gyermeknél a talpi zsírszövetek mennyisége viszonylag nagy, és az ennek következtében mutatkozó teletalp kapcsán sokan lúdtalpra (orvosi szóval: pes planus), más néven bokasüllyedésre gondolnak.

- A valóságban nem lúdtalpról van ilyenkor még szó, hanem az élettani fejlődés egyik állomásáról. Lúdtalpról csak négyéves kor után beszélhetünk, ha a gyermek talpának boltozata még mindig nem alakult ki – hangsúlyozta.

Felhívta a figyelmet ugyanakkor arra, hogy a lúdtalpra való hajlam is örökletes.

A lúdtalp kezelésében a legfontosabb a megelőzés.

- A gyermek ösztönösen tudja, mikor kell lábra állnia, ezért nem szabad a szülőknek erőltetniük a járást – hangsúlyozta. Javasolja még azt, hogy amikor csak lehetőség nyílik rá, járassák természetes talajon mezítláb a gyerekeket.

Hozzátette, hogy jó hatású tornagyakorlat a lábujjhegyen, illetve a sarkon járás is.

- A láb egészséges fejlődése szempontjából talán legfontosabb az anatómiai felépítést figyelembe vevő cipő viselése – emelte ki. Hangsúlyozta, hogy a lúdtalpbetét gyerekeknél nem javítja, hanem csak konzerválja a már meglévő bokasüllyedést.

Mint mondta, jól korrigálható a lúdtalp viszont olyan cipővel, amelynek olyan a kialakítása, hogy megemeli a sarok belső részét. Az úgynevezett aktív talpú cipőkkel is igen jó eredményt lehet elérni.

- Ezek ugyanis olyan hatással vannak a talpra, mint-ha mezítláb járnánk természetes talajon, ami elősegíti a talp-, illetve a mélyizmok fejlődését, s ezáltal a boltozat növekedését – tette hozzá.

A javulás függ ugyanakkor az örökölt alkattól, az izomtónustól, a testsúlytól. Az elhízás, a hirtelen terhelés – például egy hosszabb betegség utáni felkelés –, illetve a gyors növekedés azonban visszavetheti a fejlődést, s a sok ülés is káros.

- Mindezeket viszont a talpizmokat erősítő tornák segítik – szögezte le végezetül az ortopéd szakorvos.

Kovács Andrea

Elérhetőség: 1117 Budapest, Fehérvári út 15. III./5.
Tel.: +36-20/340-5935